

Suchta, Jerzy

Na marginesie monografii ekonomiczno-społecznej województwa olsztyńskiego

---

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 83-90

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Suchta

NA MARGINESIE MONOGRAFII
EKONOMICZNO-SPOŁECZNEJ
WOJEWÓDZTWA OLSZTYŃSKIEGO

Jubileusz trzydziestolecia Polski Ludowej jest niewątpliwie okazją do podsumowania i oceny dorobku nie tylko całego kraju, lecz także poszczególnych jego regionów. Temu też celowi służy monografia wydana z inicjatywy Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie*. Przedstawia ona rozwój podstawowych działów gospodarki województwa, a więc rolnictwa i leśnictwa, przemysłu, transportu i łączności, handlu, rzemiosła, usług i turystyki, a także ogólne przemiany społeczno-ekonomiczne w latach 1945—1969. Całość poprzedza rozdział charakteryzujący rolę Prus Wschodnich w niemieckim organizmie gospodarczym w okresie międzywojennym, zamyka zaś część poświęcona kierunkom i perspektywom rozwoju do roku 1985.

Wydaje się, że ogólna koncepcja układu pracy jest logiczna i merytorycznie słuszna. W rozdziale dotyczącym miejsca Prus Wschodnich w organizmie Rzeszy Niemieckiej czytelnik znajduje bogatą argumentację opartą na nowych źródłach, wskazującą, że prowincja ta w gospodarce szybko uprzemysławiających się Niemiec traktowana była przede wszystkim jako obszar produkcji surowców rolniczych i chłonny rynek zbytu na wyroby przemysłowe Niemiec zachodnich i środkowych. Stąd też, jako proces o charakterze narastającym, występował tu odpływ ludności. Dotyczył on przede wszystkim mężczyzn i ludności czynnej zawodowo. Kształtował niekorzystną strukturę demograficzną i powodował obniżenie gęstości zaludnienia na terenach wiejskich.

Autorzy monografii słusznie, wydaje się, rozpoczęli również od przedstawiania dorobku gospodarczego głównych działów produkcji materialnej: rolnictwa i przemysłu.

W rolnictwie okres odbudowy był szczególnie trudny, złożyły się na to zarówno zniszczenia substancji budynkowej, brak inwentarza produkcyjnego i pociągowego jak też wyludnienie terenów wiejskich, powodujące, że ogromne obszary ziemi rolniczej nie były uprawiane, a działanie na rzecz likwidacji odłogów przez długi jeszcze okres było jednym z podstawowych przedsięwzięć w dziedzinie gospodarki rolnej w województwie olsztyńskim.

Istotnym czynnikiem powodującym ogromne trudności w zagospodarowaniu ziemi był brak zarówno siły pociągowej, jak też rąk do pracy. Autorzy w tabeli

---

* *Województwo olsztyńskie. Monografia ekonomiczno-społeczna 1945—1969*, Wrocław 1974, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo: Ośrodek Badań Naukowych imienia Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. *Monografie Dziejów Społecznych i Politycznych Warmii i Mazur*, II, s. 640.

na stronie 96 podają, że liczba ciągników w roku 1955 wynosiła 4204. W roku 1950 jednak, jak wynika z danych GUS¹, było ich jeszcze mniej, bo tylko 3283 sztuki, przy czym wskaźnik mechanizacji siły pociągowej wynosił 14,9% wobec np. 25,8% w województwie koszalińskim, 32,6% w szczecińskim, czy też 16% w gdańskim. Stąd też podane w tabeli 15 na stronie 97 informacje dotyczące zasobów siły pociągowej na 100 ha użytków rolnych należałoby uzupełnić informacją, że ogólnie jej zasoby w roku 1950 wynosiły 8,5 jednostek pociągowych, z czego na siłę żywą przypadało 7,2, zaś na mechaniczną siłę pociągową — 1,3 jednostki. Należy również zauważyć, że zasoby te w porównaniu do przeciętnych w kraju były o 25% niższe. Nawielkie były również zasoby pracy w rolnictwie. Brak jest wprawdzie źródłowych danych dotyczących liczby pracujących w gospodarce rolnej przed rokiem 1950, niemniej jednak wychodząc z liczby ludności wiejskiej wynoszącej według spisu z roku 1946 — 255,8 tys. osób, można szacować wskaźnik czynnych zawodowo w rolnictwie — na 100 ha użytków rolnych — na nie więcej niż 10,5 osób. Wielkość ta nabiera szczególnej wymowy, jeżeli się uwzględni, że gdy w roku 1972 w WZ PGR województwa olsztyńskiego wskaźnik zatrudnienia na 100 ha użytków rolnych wynosił 10 osób, równocześnie siła pociągowa na 100 ha użytków rolnych równa była 13,5 jednostki, poza okazałą liczbą wysokowydajnych maszyn rolniczych, zwłaszcza kombajnów. Dla porównania: w roku 1950 w państwowych gospodarstwach rolnych województwa olsztyńskiego znajdowały się cztery kombajny zbożowe, podczas gdy w roku 1973 liczba ich wzrosła do 1144 sztuk.

W tabeli 17 na stronie 99 autorzy przytaczają procent zelektryfikowanych gospodarstw rolnych w roku 1955 i 1969, wynoszący odpowiednio 28,3 oraz 84,0. Jeżeli uwzględnić, że w roku 1950 udział zelektryfikowanych gospodarstw wynosił 18,7%, to postęp w tej dziedzinie okaże się jeszcze bardziej wymowny. Szybkiemu wzrostowi liczby zelektryfikowanych zagród nie towarzyszył jednak równie szybki postęp wyposażania gospodarstw w urządzenia trójfazowego napięcia elektrycznego. Stąd też udział gospodarstw posiadających możliwość instalowania urządzeń do poboru większej mocy wynosił w województwie w roku 1972 nieco ponad 36%, wobec 35,9% średnio w kraju.

Ważnym procesem określającym przemiany w strukturze społeczno-ekonomicznej rolnictwa olsztyńskiego w latach 1945—1959 był rozwój i umocnienie państwowości gospodarstw rolnych. Wyraziło się to nie tylko zwiększeniem udziału we władaniu ziemią od 20,4% w roku 1950 do 32,8% w roku 1969, lecz także wzrostem podstawowych wskaźników produkcyjnych: poziomu plonów i obsady inwentarza żywego. To ostatnie ma szczególną wymowę w porównaniu z gospodarką indywidualną. Stąd też wydaje się, że podrozdziały dotyczące gospodarki indywidualnej (ss. 107—114) oraz państwowych gospodarstw rolnych (ss. 115—120), obok elementów charakteryzujących zmiany struktury przestrzennej tych sektorów rolnictwa powinny zawierać również ważniejsze wskaźniki obrazujące ich rozwój w dziedzinie produkcyjnej, podobnie jak to uczyniono charakteryzując spółdzielnie produkcyjne (ss. 112—115). Bowiern porównanie dynamiki zmian podstawowych wskaźników produkcyjnych w gospodarce państwowej i indywidualnej daje nam pośrednio odpowiedź na pytanie o możliwości tempa wzrostu produkcji rolniczej w sektorze państwowym w czasie najbliższych 15—20 lat (tab. 1).

Na tle poniższego zestawienia wyłania się kwestia czynników, które wpływały

¹ *Traktory i maszyny rolnicze w latach 1950—1955 oraz niektóre wskaźniki dla lat 1949 i 1956*, GUS, Warszawa 1958.

Tabela 1

Wybrane wyniki produkcyjne gospodarstw państwowych i indywidualnych województwa olsztyńskiego w latach 1950—1974

Lata	Plony 4 zbóż w q z ha		Obsada bydła szt. na 100 ha	
	PGR	gospodarka indywidualna	PGR	gospodarka indywidualna
1950	11,2	12,1	14,7	25,2
1955	9,8	13,0	23,4	29,6
1960	11,2	14,9	27,2	34,5
1965	18,8	18,7	42,6	57,9
1969	22,7	20,8	50,5	64,5
1974	30,2	27,6	72,2	66,5

Z r ó d ł o: *Statystyka rolnictwa 1946—1947*, Główny Urząd Statystyczny (dalej GUS), Warszawa 1961; *Ziemie Zachodnie i Północne w liczbach*, GUS, Warszawa 1966; *Rocznik Statystyczny*. GUS, 1966—1970; Wojewódzki Urząd Statystyczny (dalej WUS) w Olsztynie, materiały niepublikowane.

na tempo zmian w poziomie produkcji podstawowych sektorów. Odpowiedź na to znajdujemy przede wszystkim w danych dotyczących zużycia nawozów mineralnych (por. tab. 18, s. 166). W roku 1959/1960 zużycie czystego składnika NPK na ha użytków rolnych było w gospodarce państwowej prawie trzykrotnie wyższe niż w indywidualnej. Zestawienie to można uzupełnić danymi za okres 1954/1955—1958/1959², które wskazują, że już w roku 1954/1955 nawożenie w gospodarstwach państwowych na ha użytków rolnych wynosiło 31,8 kg wobec 10,9 kg w gospodarstwach indywidualnych.

Drugim istotnym czynnikiem decydującym o skali przeobrażeń i wzrostu produkcji są niewątpliwie nakłady inwestycyjne. Tabela 22 dotycząca nakładów inwestycyjnych (s. 104) nie zawiera tej informacji, która charakteryzuje podstawowe proporcje w dziedzinie inwestowania między gospodarką społeczną i rolnictwem nieuspołecznionym. Proporcje te wskazują na zdecydowaną przewagę nakładów realizowanych przez jednostki gospodarki uspołecznionej (tab. 2).

Rozdział dotyczący rolnictwa zawiera wiele źródłowych informacji pozwalających ocenić niezaprzeczalny dorobek, wzrost i rozwój tego działu gospodarki Warmii i Mazur. Nie wykorzystano jednak wszystkich dostępnych źródeł obrazujących zwłaszcza pierwsze niezwykle trudne lata życia gospodarczego oraz odbudowy potencjału produkcyjnego rolnictwa.

Nie znalazły dostatecznego naświetlenia np. sprawy reformy rolnej i osadnictwa. W latach 1945—1949 nadzielono 64,1 tys. gospodarstw o łącznej powierzchni 614,1 tys. hektarów, co stanowiło 73% ogółu gospodarstw indywidualnych w województwie i ponad 78% powierzchni wszystkich gruntów znajdujących się w ich posiadaniu.

Wyraźnie odczuwa się także w rozdziale brak ogólnego podsumowania ze wskazaniem na podstawowe kierunki charakteryzujące przemiany w dziedzinie społecznej

² *Zużycie nawozów sztucznych, wapniowych i organicznych 1924/1925 — 1937/1938, 1945/1946 — 1969/1970*, GUS, Warszawa 1970.

Tabela 2

Nakłady inwestycyjne w rolnictwie województwa olsztyńskiego według form inwestowania *

Wyszczególnienie	Nakłady inwestycyjne w rolnictwie ogółem	z tego:		
		gospodarka nieuspołeczniona		gospodarka uspołeczniona
		mln zł		w procentach**
1950—1960	6 681	1 150	5 531	32,7
1961—1970	15 199	2 942	12 257	33,7

* w cenach 1971

** w procentach ogółu nakładów w gospodarce uspołecznionej województwa

Źródło: *Inwestycje i środki trwałe w rolnictwie 1946—1967*, GUS, Warszawa 1968; *Rocznik Statystyczny 1972*; przeliczenia własne.

i ekonomicznej omawianego okresu, jak też choćby wstępnej próby periodyzacji — do roku 1969 — rozwoju rolnictwa.

Rybackstwo zawarto w osobnym podrozdziale, wnikliwie opracowanym i dobrze udokumentowanym danymi statystycznymi. Pozwala to prześledzić i ocenić rozwój tej dziedziny gospodarczej prawie od chwili ukształtowania się jej podstaw organizacyjnych na Warmii i Mazurach.

Na marginesie rozdziału o łowiectwie należy zauważyć, że nowoczesne łowiectwo ma na celu ochronę nie tylko gatunków rzadkich jak łoś, cietrzew i inne, lecz także wszystkich gatunków, w tym również najpospolitszych, a nawet uznanych obiegowo za szkodliwe. Istotną luką opracowania jest brak zarysu przestrzennej rejonizacji występowania podstawowych gatunków zwierzyny łownej.

Leśnictwo jest ważną dziedziną gospodarki regionalnej zarówno w sensie ekonomicznym, jak też ze względu na stale rosnące znaczenie pozaprodukcyjnej funkcji lasów. Pozycję ekonomiczną gospodarstwa leśnego w dużej mierze charakteryzuje wielkość pozyskania surowca drzewnego, które, jak wynika z opracowania, zwiększyło się od 2,41 na ha powierzchni leśnej do 3,41 m³ grubizny. O możliwościach natomiast sprostania narastającym potrzebom pozaprodukcyjnym świadczy przede wszystkim wzrost powierzchni leśnej (od 411,8 tys. ha w roku 1947³ do 592,8 tys. w roku 1969). A zatem wskaźnik lesistości obszaru podwyższył się od 19% do 28,1%. Rosnące pozyskanie surowca drzewnego odbywało się, jak to wynika z opracowania, przy przekraczaniu realnego etatu wyznaczającego rzeczywiste rozmiary możliwości produkcyjnych siedlisk leśnych. Stąd też określenie produktywności lasów na podstawie udziału drewna tartaczego w pozyskiwanej masie surowca drzewnego nie może być traktowane jako wskaźnik w pełni miarodajny. Wskazują na to również zmiany struktury powierzchniowo-wiekowej drzewostanów charakteryzujące malejący udział klas w wieku rębny.

Rozdział o przemyśle w województwie olsztyńskim stanowi istotny wkład w poznanie i ocenę rozwoju tego działu gospodarki. Na tle ogólnej periodyzacji rozwoju

³ F. Śobczyński, J. Szydłowski, *Lasy, leśnictwo i przemysł drzewny okręgu olsztyńskiego*, w: *Stan i potrzeby gospodarcze Pomorza Wschodniego*, Gdańsk—Bydgoszcz—Szczecin 1974.

przemysłu przyjmowanej dla kraju, przedstawiony został bardzo bogaty zestaw informacji oraz wniosków charakteryzujących rozwój tego działu w regionie. Autorzy podjęli niezwykle trudne zadanie dokonując szacunku (lata 1946—1949) tych elementów, do których brakuje danych źródłowych. Uzyskaliśmy obraz dynamiki uprzemysłowienia regionu olsztyńskiego, którą można scharakteryzować takimi wielkościami jak produkcja globalna, zatrudnienie, wielkość zakładów przemysłowych, oraz wydajność pracy. Wydaje się jednak, że dla jasności i przejrzystości należałoby podstawowe wskaźniki dla poszczególnych okresów ująć łącznie, w zestawieniu tabelarycznym. Obraz zmian w tym dziale gospodarki narodowej byłby bardziej widoczny na tle kolejnych podokresów. Można by tu chyba podnieść też kwestię różnorodności danych dotyczących wielkości agregatowych. Np. z lat: 1960, 1965 oraz 1969 podane są co najmniej cztery różne wielkości określające stan zatrudnionych (por. tab. 26, 31, 39, 33), dwie różne wersje dotyczące liczby zakładów przemysłowych (por. tab. 31 i 33) oraz dwa odmienne wskaźniki charakteryzujące przeciętną liczbę zatrudnionych przypadającą na zakład przemysłowy (tab. 31, 33). Różnice w danych statystycznych niewątpliwie istnieją, autorzy jednak powinni dokonać oceny i weryfikacji źródeł oraz w ostatecznym ujęciu opierać się na wielkościach uznanych przez nich za najbardziej wiarygodne (tym bardziej, że dotyczą one lat: 1960, 1965, 1969, a więc okresu niezbyt odległego). Można również dyskutować co do trafności przyjętych dat granicznych dla poszczególnych okresów charakteryzujących kolejne etapy uprzemysłowienia regionu olsztyńskiego. J. Żebrok⁴ wyodrębnia np. (po roku 1949 jako zamykającym okres odbudowy) posługując się tzw. liniowym współczynnikiem absolutnych zmian strukturalnych, cztery okresy charakteryzujące rozwój przemysłu w naszym kraju. Są to lata 1950—1953, 1954—1958, 1959—1963 oraz 1964—1970. Jest oczywiście kwestią do dalszego zbadania w jakiej mierze przytoczona tu koncepcja periodyzacji, a także inne opracowania w tej dziedzinie odzwierciedlają specyfikę rozwoju przemysłu na Warmii i Mazurach.

Rozdział dotyczący transportu i łączności w sumie został opracowany wnikliwie z podkreśleniem znaczenia infrastruktury technicznej dla rozwoju gospodarki i regionu. Uderzają pewne rozbieżności w liczbach dotyczących przewozów pasażerów i ładunków przez transport PKS w latach 1946—1955. Według ostatnio opublikowanych danych statystycznych⁵, przewozy pasażerskie w latach 1946 i 1950 wynosiły 348 i 4936 tys. osób, podczas gdy przewozy ładunków w tych samych latach wzrosły z 127 do 360 tys. ton. Odpowiednie wielkości przytoczone w tabeli 24 na stronie 423 oraz w tabeli 27 na stronie 427 są niższe.

Rozdział obejmujący zagadnienia handlu, rzemiosła, usług i turystyki jest bogaty pod względem dokumentacji liczbowej, co pozwala na dość pełną analizę minionego okresu. Szczególnie dużo informacji źródłowych zawiera część dotycząca handlu. Nie zawsze jednak zestawienia statystyczne umożliwiają zorientowanie się, w jakim stopniu rozwój określonych urządzeń infrastrukturalnych mógł wpływać na poprawę obsługi ludności regionu. W tabeli 2 na stronie 450 wyraźnie brakuje wskaźnika obrazującego liczbę mieszkańców na punkt sprzedaży detalicznej, czy też na sklep. Celowe byłoby również odniesienie tych wielkości do średnich krajowych jak to np. podano w zestawieniu 1 na stronie 454.

Charakterystykę ogólnych przemian społeczno-ekonomicznych słusznie umie-

⁴ J. Żebrok, *Próba periodyzacji rozwoju przemysłu w Polsce Ludowej*, Gospodarka Planowa, 1974, nr 9.

⁵ *Olsztyńskie w XXX-leciu PRL*, Olsztyn 1974.

szczono na końcu monografii. Należy podkreślić bowiem, że podmiotowa rola człowieka na tle rozwoju społeczno-gospodarczego regionu wystąpiła wyraziście dopiero wówczas, gdy osiągnięto określony poziom wzrostu gospodarczego i gdy stworzono niezbędne warunki organizacyjno-techniczne.

Wydaje się uzasadnione, że rozdział poświęcony zagadnieniom przemian społecznych otwiera problematyka demograficzna. Nie można bowiem zapomnieć, że w roku 1946 region zamieszkiwało zaledwie 38% ludności z roku 1939. Stąd też jeszcze w 1969 nie osiągnięto wyrównania potencjału ludnościowego. Podkreślić jednak trzeba, że społeczeństwo województwa jest populacją młodą. Wiek średni ludności regionu w roku 1970 wynosił 22,1 i, co szczególnie charakterystyczne, nie uległ w zasadzie zmianie od roku 1950, podczas gdy w tym samym okresie wiek środkowy ludności kraju zwiększył się z 25,1 do 27,4.

Stały wzrost poziomu pieniężnych dochodów ludności wpływał na spożycie artykułów żywnościowych oraz sprzedaż artykułów przemysłowych. Wielkości charakteryzujące to zagadnienie podano (tab. 17, s. 539) w liczbach bezwzględnych, są one zatem mało komunikatywne. Ważniejsze z nich przeliczone na mieszkańca przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Spożycie wybranych artykułów żywnościowych i przemysłowych
w kg na mieszkańca w latach 1950—1969

Wyszczególnienie	1950	1955	1960	1965	1969
Mięso i przetwory	13,6	29,4	35,3	43,6	45,8
Mleko i przetwory (bez masła)	.	203	232	249	248
Masło	.	3,0	2,8	4,0	4,2
Cukier	8,4	18,3	23,8	26,8	31,9

Z r ó d ł o: Wojewódzka Pracownia Planów Regionalnych przy Urzędzie Wojewódzkim (dalej WPPR), materiały nie publikowane.

Tabelę 14 (s. 537) charakteryzującą przeciętne płace w przemyśle i budownictwie (w tytule jest błąd, mówi się tam bowiem o gospodarce uspołecznionej na wsi) można uzupełnić informacją, że dynamika średniej płacy w całej gospodarce uspołecznionej województwa w latach 1955—1970 była wyższa niż przeciętna w kraju i wynosiła 233% wobec 228%. Wskazuje to na tendencję niwelowania dysproporcji w poziomie warunków bytowych ludności w układzie przestrzennym gospodarki narodowej.

Istotnym wskaźnikiem charakteryzującym zmiany warunków mieszkaniowych jest znaczny wzrost liczby mieszkań zaopatrzonych w urządzenia instalacyjne.

Należy przy tym zauważyć, że procent mieszkań posiadających instalacje jest w Olsztyńskim wyższy niż średnio w kraju.

W podrozdziale o szkolnictwie wyższym nie mówi się jeszcze o Wyższej Szkole Nauzycielskiej, powstała ona bowiem w 1969 roku. Uczelnia ta już w pierwszym roku miała pięć kierunków nauczania i 355 studentów.

Tabela 4

Mieszkania w miastach zaopatrzone w instalacje w latach 1950—1970
(w odsetkach ogółu mieszkań)

Lata	Wodociąg	Ustęp	Zlew lub umywalka	Łazienka	Gaz sieciowy	C.O.
1950	69,2	42,2	65,4	16,3	35,6	8,5
1960	76,6	46,9	69,6	25,9	40,0	12,7
1970	87,3	60,5	83,0	46,7	63,3	34,7

Z r ó d ł o: Narodowy Spis Powszechny 1950, 1960, 1970.

Poprawa warunków zdrowotnych i opieki lekarskiej w województwie olsztyńskim byłaby ukazana wyraziściej, gdyby np. wielkości podane w tabeli 42 (s. 565) odnieść do określonej liczby mieszkańców (np. 10 tys.), a także porównać z przeciętnymi wskaźnikami w kraju.

Ważnym miernikiem charakteryzującym wzrost gospodarczy regionu olsztyńskiego, a zarazem jego miejsce w gospodarce kraju, jest wartość wytworzonego dochodu społecznego. Według danych szacunkowych Wojewódzkiej Pracowni Planów Regionalnych opartych na materiałach źródłowych GUS, dochód społeczny wytworzony w Olsztyńskim zwiększył się z 6703,1 mln zł (w cenach porównywalnych z 1961) do 13 665 mln w roku 1970. Zmieniła się też struktura tworzenia dochodu społecznego, wskazując na rosnące znaczenie przemysłu w gospodarce regionalnej. Zmiany proporcji między dochodem rolnictwa a przemysłu ukazuje tabela 5.

Tabela 5

Wyszczególnienie	1966	1960	1965	1970
Dochód społeczny razem	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:				
rolnictwo	48,0	40,4	40,7	27,1
przemysł	20,0	19,8	22,9	35,0

Z r ó d ł o: *Dochód narodowy Polski według województw w 1970 r. (i w latach pośrednich)*, GUS, Warszawa 1972 oraz szacunek WPPR.

Rozdział o perspektywach rozwoju gospodarki regionalnej do roku 1985 jest niewątpliwie logicznym zamknięciem całości. Jednakże, ze względu na postęp prac prognostycznych po roku 1970 oraz weryfikację niektórych zasad, znacznie stracił on na aktualności. Ogromna dynamika procesów gospodarczych w latach 1971—1974 wymagała też znacznego zwiększenia wskaźników charakteryzujących cele społeczne i zadania produkcyjne. Skalę zmian wskaźników jednostkowych dotyczących poziomu produkcji rolniczej przedstawia tabela 6.

Zmieniły się również założenia rozwoju przemysłu w województwie olsztyńskim.

Tabela 6

Wyszczególnienie	Plony 4 zbóż q z ha	Obsada bydła— szt. na 100 ha użytków rolnych
Rok 1974 (poziom uzyskany)	28,3	68,8
Rok 1985 (wg monografii)	28,0	88,7
Rok 1980 (plan regionalny)	33,0	100,0
Rok 1990 (plan regionalny)	42—45,0	122,0

Z r ó d ł o: Plan rozwoju społeczno-gospodarczego województwa olsztyńskiego do roku 1990, Olsztyn 1974, maszynopis powielony; szacunek PIP, Warszawa 1974.

W 1985 roku przemysł ma zatrudniać około 122 tys. osób, w tym w gałęziach związanych z miejscową bazą surowcową około 50 tys. osób i około 72 tys. osób w gałęziach o względnie swobodnych warunkach lokalizacji.

Ważne miejsce w rozwoju gospodarki regionalnej przypadnie turystyce. Zakłada się niemal trzykrotny wzrost ruchu turystycznego.

Mimo powyższych zastrzeżeń i uwag szczegółowych, monografia jest cenną pozycją wydawniczą sumującą dorobek społeczno-gospodarczy Warmii i Mazur w latach 1945—1969. Bogata dokumentacja faktograficzna oraz rzeczowa analiza procesów rozwojowych składają się na istotną wartość tej książki, starannie wydanej przez „Ossolineum”.